

Сивашенко Т.В., Шевченко Ю.В.
Национальный авиационный университет

ПРОБЛЕМЫ ОЦЕНКИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация

Рассмотрены вопросы оценки конкурентоспособности авиастроительных компаний. Определены основные факторы конкурентоспособности в антикризисном менеджменте. Предложен механизм управления конкурентоспособностью предприятий в системе антикризисного менеджмента.

Ключевые слова: конкурентоспособность, антикризисный менеджмент, стоимостный подход, система управления качеством, эвристический (экспертный), квалиметрический, комплексный (интегральный) подходы к оценке конкурентоспособности.

Sivashenko T.V., Shevchenko Y.V.
National Aviation University

PROBLEMS OF ASSESSING COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES

Summary

The questions assessing the competitiveness of aircraft construction company. The major factors of competitiveness in crisis management. A mechanism for managing the competitiveness of enterprises in the system of crisis management.

Keywords: competitiveness, crisis management, cost approach, quality management system, a heuristic (expert) qualimetric, complex (integrated) approaches to assessing competitiveness.

УДК 69.003

АНАЛІЗ СТАНУ БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ

Смачило В.В., Головка-Марченко І.С.
Харківський національний університет будівництва та архітектури

Проведено аналітичне дослідження стану та тенденцій розвитку будівництва в Україні. Визначено вплив обсягів будівництва на валовий внутрішній продукт та основні взаємопов'язані сфери. Визначено особливості впливу процесу будівництва на ВВП.

Ключові слова: будівельні роботи, валовий внутрішній продукт, інвестиції, зайняте населення, оплата праці.

Постановка проблеми. Становлення ринкової економіки в Україні та підвищення її конкурентоспроможності повинно носити комплексний характер, заходи, розроблені для досягнення вказаних цілей, вимагають аналітичного дослідження взаємозв'язку та стану галузей національної економіки. Важливою компонентою розвитку економіки України має стати будівництво, що викликає необхідність визначення його ролі в економіці України та дослідження його сучасного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню стану будівництва України та перспектив його розвитку присвячено велику кількість публікацій, програм державного та регіонального рівнів, статистичних оглядів тощо [1-5]. Наприклад, Державна програма забезпечення молоді житлом на 2002-2012 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2002 р. № 1089; Державна цільова соціально-економічна програма будівництва (придбання) доступного житла на 2010-2017 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2009 р. № 1249; Державна цільова програма підтримки соціально-економічного розвитку малих міст на 2011-2015 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2010 р. № 1090.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В багатьох із вказаних прово-

диться дослідження основних показників розвитку будівництва в Україні, але досить мало уваги приділяється взаємовпливу обсягів будівництва на макроекономічні показники розвитку національної економіки та пов'язані сфери.

Мета статті. Головною метою даної роботи є аналітичне дослідження впливу обсягів будівельних робіт на ВВП України, а також його взаємозв'язок з ринком праці та ринком капіталів.

Виклад основного матеріалу. Будівельну галузь вважають найважливішою складовою економіки будь-якої країни, що викликано її високою роллю як важеля розвитку всіх суміжних галузей, ринку праці та ринку капіталів. Адже в процесі будівництва використовується значна чисельність людських ресурсів і активізуються виробничо-торговельні процеси з багатьма галузями: машинобудуванням, виробництвом будівельних матеріалів, хімічною, дерево-целюлозною, добувною промисловістю тощо. Дане твердження сприймають, досить часто, як аксіому. Тому вважаємо за необхідне провести дослідження взаємозалежності впливу обсягів виконання будівельних робіт на валовий внутрішній продукт України. Будівельні роботи уключають роботи з будівництва будівель і споруд та інші спеціалізовані будівельні роботи (ДК 009:2010) [5]. Обсяг виконаних будівельних робіт уключає вартість будівельних, монтажних та інших робіт, які вико-

нані під час нового будівництва, розширення, реконструкції, реставрації, капітального та поточного ремонту будівель, споруд, технічного переоснащення підприємств [5]. Обсяги виконаних будівельних робіт обліковуються в рамках термінової звітності, якою охоплені великі, середні та вагомні за обсягами малі підприємства. Проаналізуємо динаміку ВВП та обсягів будівельних робіт (табл. 1, рис. 1).

Таблиця 1
Динаміка ВВП та обсягів будівельних робіт
2002-2013 рр.

Роки	ВВП, млн. грн (у)	Обсяг виконаних будівельних робіт, млн. грн (х)	Питома вага, %
2002	225810	16873,3	7,47
2003	267344	21560,3	8,06
2004	345113	31499,2	9,13
2005	441452	40024,9	9,42
2006	544153	38030,8	6,99
2007	720731	53524,6	7,43
2008	948056	64362,6	6,79
2009	913345	37886,8	4,15
2010	1082569	43174,9	3,99
2011	1302079	60454,3	4,64
2012	1408889	62280,0	4,42
2013	1454931	58879,8	4,05

Розроблено авторами за джерелом [5]

Незважаючи на істотну значимість, дана галузь має не дуже високу питому вагу в додатковій вартості ВВП України. Як бачимо, з табл. 1, питома вага будівельних робіт в загальній сумі ВВП досягає максимального значення в 2005 р. – 9,42%, а мінімального – в 2010 р. – 3,99%. Загальна тенденція характеризується скороченням, що можна вважати негативним явищем в економіці країни, адже обсяги будівельних робіт щороку зменшуються. Аналізуючи розвиток будівельної галузі після кризи 2008-2009 рр., слід зазначити, що вона відправила

галузь на саме дно, якого, на думку деяких експертів, досягла саме в 2010 рр. В той же час, проведення ЄВРО-2012, яке ознаменувалося значним ростом нового будівництва, дозволило частково нівелювати негативні наслідки кризи і тому вже в 2011 р. обсяг будівельних робіт зріс до 60454,3 млн. грн і складав 4,64% в загальному обсязі ВВП України. Ситуація погіршилася вже в другому кварталі 2012 р. і продовжилася падіння в 2013 р., що викликало скорочення питомої ваги будівництва в 2012 р. до 4,42% та його вартісного вираження до 58879,8 млн. грн в 2013 р.

В зв'язку із загостренням соціально-економічної та політичної ситуації в Україні, що спричиняє високі ризики економічного, політичного соціального характеру, темпи падіння обсягів будівництва прискорилися в 2014 р. За даними Державної служби статистики України у січні-серпні 2014 р. підприємствами України виконано будівельних робіт на суму 29,7 млрд. грн. Індекс будівельної продукції у січні-серпні п.р. порівняно з відповідним періодом 2013 р. становив 84,4% [5].

Використовуючи пакет Excel, проведемо кореляційно-регресійний аналіз та визначимо тісноту взаємозв'язку між обсягами будівельних робіт (х) та ВВП (у) за лінійною функцією на основі даних табл. 1.

В цьому випадку множинний R (коефіцієнт кореляції) становить 0,847, а R – квадрат (коефіцієнт детермінації) становить 0,718. Такі значення свідчать про досить високий рівень зв'язку та впливовість обсягів будівництва на величину ВВП.

Рівняння, що описує вказану залежність, має вигляд:

$$y = -239882,5794 + 23,6805 \cdot \delta$$

Коефіцієнт регресії дорівнює 23,6805, тобто при збільшенні обсягів будівельних робіт на 1 млн. грн, обсяг ВВП за рахунок його зростання зростає на 23,6805 млн. грн.

Таким чином доведено, що зростання обсягу будівельних робіт суттєво впливає на ВВП тому необхідно створювати умови щодо розвитку будівництва в Україні. Зауважимо на деякі особливості будівництва. По-перше, будівництво має різні напрямки: житлове та промислове, а також інженерні споруди. Гіпотетично їх обсяги та динаміка можуть різнитися і мати різний вплив на ВВП. Якщо житлове будівництво забезпечує роботою інші галузі та саму галузь будівництва, то промислове будівництво також ще забезпечує створення нових виробничих об'єктів, які будуть сприяти зростанню ВВП внаслідок вже своєї виробничої діяльності (рис. 2).

По-друге, будівництво є матеріало-, трудо- та капіталомісткою галуззю, з розтягнутим у часі процесом створення кінцевої продукції (об'єкта будівництва) високої вартості. Тобто проходить декілька років, від початку будівництва до здачі в експлуатацію, коли готовий об'єкт відобразиться в обсягах ВВП. Аналогічна ситуація відбувається з інвестиціями в будівництво – вони освоюються тривалий період часу від року до двох, як мінімум. Таке становище значно підвищує ризики інвестування в будівництво.

Таким чином, з рис. 1, маємо вплив обсягів будівництва на обсяги ВВП на трьох етапах:

1 етап – під час виконання будівельно-монтажних робіт, шляхом забезпечення замовлень іншим галузям матеріального виробництва, а також забезпечення зайнятості на ринку праці;

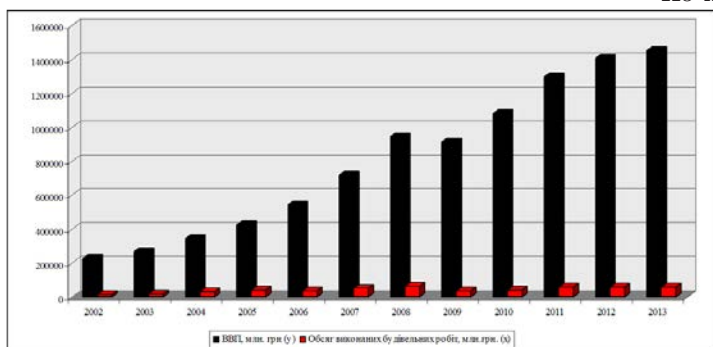

Рис. 1. Динаміка обсягів ВВП та будівельних робіт, млн. грн

Розроблено авторами за джерелом [5]

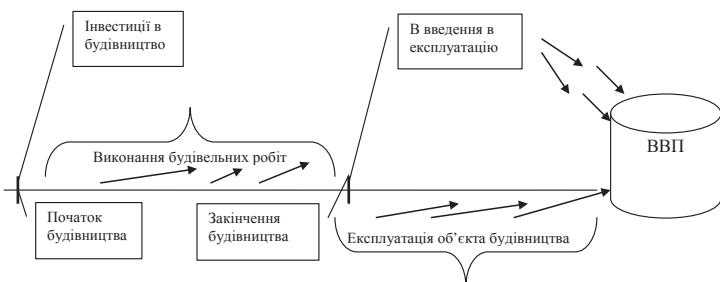

Рис. 2. Вплив будівництва на ВВП країни

Розроблено авторами

2 етап – введення об'єкта будівництва в експлуатацію, що відображається у ВВП;

3 етап – експлуатація збудованого об'єкта виробничого призначення, що створює ВВП в певній сфері господарювання.

Далі необхідно розглянути ситуацію, що склалася на ринку праці будівництва. Адже негативна тенденція до скорочення обсягів будівельних робіт буде торкатися й ринку праці, що демонструє чисельність зайнятих у сфері будівництва (табл. 2).

З табл. 2 очевидне скорочення як натурально-го вираження зайнятих в будівництві, так і їх питомої ваги відносно всіх зайнятих в національній економіці, особливо цей спад почався після кризи 2008-2009 рр.

Таблиця 2

Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2000-2012 рр.

Роки	Усього зайняте населення, тис. осіб	Будівництво, тис. осіб	Питома вага зайнятих в будівництві, %
КВЕД-2005			
2000	20175	903,6	4,48
2001	19972	865,4	4,33
2002	20091	838,9	4,18
2003	20163	833,5	4,13
2004	20296	907,5	4,47
2005	20680	941,5	4,55
2006	20730	987,1	4,76
2007	20905	1030,2	4,93
2008	20972	1043,4	4,98
2009	20192	966,2	4,79
2010	20266	943	4,65
2011	20324	924,5	4,55
2012	20354	902,2	4,43
КВЕД-2010			
2012	20354,3	884,9	4,35
2013	20404,1	888,8	4,36

Розроблено авторами за джерелом [5]

Звичайно, такі негативні тенденції вплинули й на рівень оплати праці в цій сфері (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка оплати праці в будівництві 2010-2013 рр.

Вид діяльності	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Усього, грн	2239	2633	3026	3265
Будівництво, грн	1758	2270	2516	2702
Абсолютне відхилення, грн	-481	-363	-510	-563
Відносне відхилення, %	-21,48	-13,79	-16,85	-17,24

Розроблено авторами за джерелом [5]

Як бачимо з табл. 3, рівень середньої заробітної плати в будівництві протягом 2010-2013 рр. нижче рівня середньої заробітної плати по країні та нижче рівня, рекомендованого Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України при визначенні вартості будівництва, який встановлено в розмірі 3400 грн, що відповідає середньому розряду складності робіт у будівництві 3,8 при виконанні робіт у звичайних умовах [6].

Отже, будівництво суттєво впливає на розвиток економіки усякої країни, а обсяг будівельних робіт залежить від цілого ряду факторів. Насамперед, це попит на будівельну продукцію, адже в ринковій економіці відсутність попиту спричиняє скорочення обсягів виробництва будь-якої продукції, в тому числі й будівельної. Попит буде диференціюватися в залежності від типу: житлове будівництво, промислове, інженерні споруди. Щодо житлового будівництва, то попит в цьому секторі визначається потребою в житловій площі або рівнем забезпеченості населення житлом. В середньому, за даними офіційної статистики, на одного жителя приходилося від 20,7 м² в 2000 р. до 23,8 м² в 2013 р. Забезпеченість житлом в Україні майже в два рази нижче, порівняно з показниками в ЄС (35-45 м²/людину), в той час як в нашій країні цей показник досягає порядку – 23,7 м²/людину.

Зауважимо, що за такого рівня забезпеченості житлом, попит на продукцію будівництва високий, але, на жаль, він не підтверджений платоспроможністю населення. Так, за даними [6], в липні середня ціна на первинному ринку житлової нерухомості в Харкові знизилася в доларовому еквіваленті на 1,7% і на початок серпня досягла 798 \$/м², а у гривні ціни виросли в середньому на 1,6% до 9815 грн/м². За середньомісячної заробітної плати в 2013 р. на рівні 3265 грн придбати навіть 1 м² житла досить проблематично середньому громадянину. Тому можемо зробити висновок, що в Україні склався попит на житло не підтверджений платоспроможністю населення. Така ситуація вимагає розробки досконалих механізмів і програм державної та регіональної підтримки житлового будівництва, які будуть прозорі та підтверджені фінансуванням.

По-друге, розвиток будівництва повинен здійснюватися інтенсифікацією інвестицій в цей вид діяльності. Аналітику щодо величини інвестицій за видами діяльності (згідно КВЕД-2010) наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Капітальні інвестиції в будівництво (КВЕД-2010)

Вид діяльності	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Усього інвестиції, млн. грн	189061	259932,3	293691,9	267728
Ланцюговий темп приросту, %	-	37,49	12,99	-8,84
Капітальні інвестиції в будівництво, млн. грн	32790,3	34855,00	44894,90	46317,80
Ланцюговий темп приросту, %	-	6,30	28,80	3,17
Питома вага інвестицій в будівництво в загальній сумі, %	17,34	13,41	15,29	17,30

Розроблено авторами за джерелом [4]

Аналізуючи дані табл. 4, відмічаємо нестабільні темпи приросту інвестицій як в цілому в національній економіці України, так і в будівництві. В 2013 р. спостерігаємо значне скорочення обсягів інвестування в Україні в порівнянні з 2012 р. (-8,84%). Найбільший приріст інвестицій в будівництво спостерігався в 2012 р., що обумовлено проведенням ЄВРО-2012, інші періоди характеризуються рівнем приросту інвестицій в будівництво нижче, аніж в середньому в економіку.

Висновки і пропозиції. В результаті дослідження доведено тісний взаємозв'язок та високий рівень впливу обсягів будівельних робіт на величину валового внутрішнього продукту шляхом проведення статистично-динамічного та регресійно-кореляційного аналізу, про що свідчать розраховані високі значення коефіцієнтів регресії, кореляції, детермінації. При цьому було враховано особливості впливу будівництва на ВВП. Також проведено аналітичне дослідження стану будівництва в Україні та взаємопов'язаних з

ним сфер: ринку капіталів, ринку праці та рівня її оплати, яке дозволяє охарактеризувати цей стан як негативний з тенденціями до погіршення.

Подальше дослідження передбачає виявлення тенденцій та динаміки складових будівництва: житлового і промислового та інженерних споруд, та оцінки їх впливу на ВВП, а також інші взаємопов'язані сфери. Необхідним є визначення та аналіз факторів, що впливають на обсяги будівельних робіт в Україні.

Список літератури:

1. Житлове будівництво в Україні у 2005–2011 роках // Статистичний збірник. Київ. – 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: «<http://www.ukrstat.gov.ua/>»
2. Україна у цифрах 2013 Статистичний збірник. Київ. – 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: «<http://www.ukrstat.gov.ua/>»
3. Примуш Ю.С. Аналіз життєвого циклу будівельної галузі України і Дніпропетровської області // Кримський економічний вісник. – 2013. – № 1(02). – С. 10-15.
4. Винник Т. Теоретико-практичні аспекти адаптивної реструктуризації будівельних підприємств у сучасних умовах / Т. Винник // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 5(38). – С. 70-80.
5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] // Статистична інформація. – Режим доступу: «<http://www.ukrstat.gov.ua/>».
6. Щодо рівня заробітної плати при визначенні вартості будівництва [Електронний ресурс] // Режим доступу: «<http://www.minregion.gov.ua/building/czinoutvorennya-ekspertiza-ta-rozvitok-budivelnnoi-dijalnosti/czinoutvorennya/shhodo-rivnja-zarobitnoi-plati-pri-viznachenni-vartosti-budivnicztva/>»
7. Харьковский портал новостроеек «Стройобзор» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://stroyobzor.ua/kharkov>.

Смачило В.В., Головка-Марченко И.С.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ СТРОИТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

Аннотация

Проведено аналитическое исследование состояния и тенденций развития строительства в Украине. Определено влияние объемов строительства на валовый внутренний продукт и основные взаимосвязанные сферы. Отмечены особенности влияния процесса строительства на ВВП.

Ключевые слова: строительные работы, валовый внутренний продукт, инвестиции, занятое население, оплата труда.

Smachylo V.V., Golovko-Marchenko I.S.

Kharkov National University of Construction and Architecture

ANALYSIS OF CONSTRUCTION IN UKRAINE

Summary

An analytical study of the state and trends of development in Ukraine. The effect of the volume of construction in the gross domestic product and the key interrelated spheres. The features of the impact of the construction process on GDP.

Keywords: construction work, the gross domestic product, investment, employment, wages.